

جدیدترین فصل از دیپلماسی گروگانگیری ایران

به قلم هنری ژم (/fa/experts/hnry-rum/)

۱۷ اکتبر ۲۰۲۲

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/latest-chapter-irans-hostage-diplomacy

العربية (/ar/policy-analysis/ahdth-fswl-dblwmasyt-alrhayn-fy-ayran/)

درباره نویسنده

هنری ژم (/fa/experts/hnry-rum/)

هنری ژم هموند ارشد انستیتو واشنگتن است. وی قبلاً نایب رئیس بخش تحقیقات و مدیر گلوبال ماکرو ایران و اسرائیل در گروه اوراسیا بوده است.

تحلیل کوتاه

سیاست‌گذاران آمریکایی باید مراقب باشند و از تصمیم تهران برای کاهش محدودیت‌ها علیه دو شهروند آمریکایی نتیجه نگیرند که این موضوع به مذاکرات هسته‌ای مربوط است

در ۱ اکتبر ایران ضمن لغو ممنوعیت سفر باقر نمازی شهروند دوتابعیتی ایرانی-آمریکایی یک مرخصی بشردوستانه یک هفته‌ای از زندان هم به پسرش سیامک داد که او نیز دوتابعیتی است. نمازی پدر که هشتادوپنج ساله است در ۵ اکتبر ایران را ترک کرد و برای یک معالجه پزشکی فوری به امارات رفت. هم این تصمیم و هم پوشش مطبوعات ایران پیرامون آن این گمانه‌زنی را تقویت کرد که ایران در آستانه یک توافق کلی‌تر با آمریکا برای مبادله زندانیان است و این احتمالاً بخشی از تلاش جاری برای احیای توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ (موسوم به برجام) به شمار می‌رود. اما نگاهی دقیق‌تر به پرونده نمازی و گذشته تهران در کار با گروگان‌ها حاکی از احتمالات دیگری است.

انگیزه‌های زیاد پشت تاکتیک گروگانگیری ایران

تهران از سال‌ها پیش از گروگانگیری به عنوان ابزاری سیاسی استفاده کرده است. جمهوری اسلامی از زمان گروگانگیری آمریکایی‌ها در سال ۱۹۷۹ هم از بازداشت خارجی‌ها و افراد دوتابعیتی و هم از چانه‌زنی‌های بعدی برای آزادسازی آنها به عنوان ابزاری برای امتیازگیری از دولت‌های غربی استفاده کرده است. چه برای پول گرفتن و چه آزادسازی ایرانیان زندانی در خارج. رژیم همچنین با زندانی و متهم کردن این‌گونه افراد به جرایمی سنگین مثل جاسوسی تلاش می‌کند خارجیان و مردم خودش را مرعوب کند. دستگاه‌های امنیتی ایران با دستگیری مکرر اتباع خارجی خصوصاً از اروپا و آمریکا اطمینان دارد که حتی وقتی تعدادی از آنها آزاد شوند تهران کماکان تعداد دیگری از افراد را برای امتیاز گرفتن در هر زمان در اختیار دارد.

نمازی پدر و پسر جزو چهار شهروند دوتابعیتی ایرانی-آمریکایی هستند که در سال‌های اخیر در کانون مذاکرات برای بده بستان قرار داشتند. دو نفر دیگر یکی عماد شرقی است که تاجر است و دیگری مراد طاهباز که او هم تاجر و همزمان مدافع حفظ محیط‌زیست است و شهروندی بریتانیا را هم دارد. آمریکا همچنین در جستجوی اطلاعاتی (<https://www.state.gov/fourteenth-anniversary-of-robert-bob-levinsons-abduction/>) درباره رابرت لوینسون مامور سابق اف‌بی‌آی است که در سال ۲۰۰۷ در ایران ناپدید شد و احتمال می‌رود مرده باشد.

سیامک نمازی تاجر ایرانی-آمریکایی ابتدا در ۱۸ جولای ۲۰۱۵ چهار روز بعد از امضای برجام اصلی بازداشت و بازجویی و بعد در اکتبر

زندانی شد. پدرش کارمند سابق یونیسف و کارمند دولت در زمان شاه چهار ماه بعد دستگیر شد. در سال ۲۰۱۶ هر دو به اتهام «همکاری با دولت متخاصم» یعنی آمریکا به ده سال زندان محکوم شدند. اتهامی که خانواده نمازی دولت آمریکا و گروه‌های حقوق بشر آن را بی‌اساس خوانده‌اند.

تصمیم تهران چه معنایی دارد و چه معنایی ندارد

اظهارات و گزارش‌های مطبوعاتی در ایران ابتدائاً حاکی از آن بود که تصمیم به آزادسازی نمازی بخشی از یک مبادله کلی زندانیان است که می‌تواند شامل آزادسازی میلیاردها دلار از دارایی‌های مسدودشده ایران در کره جنوبی هم باشد. ولی واشنگتن این نظر را رد کرده است و هیچ زندانی دیگری از سوی دو کشور آزاد نشده است.

پس چرا ایران دو آمریکایی را آزاد کرد در حال حاضر به نظر می‌رسد این تصمیم حرکتی یک‌جانبه بوده است که احتمالاً به خاطر نگرانی از وضع سلامت نمازی پدر صورت گرفته است. خانواده او ماه گذشته گفته بودند (<https://www.perseus-strategies.com/wp-content/uploads/2022/09/Media-Release-Announcing-Baquer-Namazi-Again-Requires-Urgent-Surgery.pdf>) که وضع سلامت او رو به وخامت است و قراری برایش تنظیم شده است (<https://www.perseus-strategies.com/wp-content/uploads/2022/10/Media-Release-10.5.22.pdf>) که در ابوظبی تحت عمل جراحی شاهرگ گردن (کاروتید) قرار گیرد تا «یک انسداد وخیم (چربی) از شریان گردنی چپ او» بیرون آورده شود.

تهران احتمالاً مشتاق است که توجهات را از موج ناآرامی در سراسر کشور هم منحرف کند (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-irans-protests-differ-past-movements>) و انعطاف‌پذیر بودن خود را به مخاطبان خارجی یا داخلی القا کند. در واقع تصمیم ایران همزمان شد با سرکوب شدید معترضان به دست رژیم هفته و علی‌خامنه‌ای رهبر ایران علناً اعتراضات آنان را توطئه آمریکا و اسرائیل خواند. شاید تهران می‌خواست در بحبوحه گسترش سرکوب‌ها به ژست بشردوستانه خود اعتباری ببخشد.

در مورد زمزمه رسانه‌های داخلی درباره آزادسازی قریب الوقوع ذخایر ارزی هدف از انتشار این‌گونه اخبار تقویت (روانی) اقتصاد است و نه گزارش یک توافق واقعی در شرف انجام. فقط طی شش هفته گذشته که مذاکرات هسته‌ای به بن‌بست خورده ارزش ریال در برابر دلار تقریباً ۱۴ درصد افت داشته است. وعده رفع قریب‌الوقوع تحریم‌ها استراتژی مرسوم و معمولاً ناموفق ایران برای حمایت از بازار ارز است.

معاملات احتمالی

البته تبادل رسمی زندانیان از مدت‌ها پیش مطرح بوده است. اگر آمریکا و ایران به توافقی برای احیای برجام دست یابند مبادله زندانیان از قرار معلوم بخشی از مرحله اول اجرای آن خواهد بود. در ظاهر هر دو دولت اصرار دارند که مسئله زندانیان به لحاظ فنی از مذاکرات هسته‌ای جداست اما در عمل رابطه نزدیکی بین آن‌ها وجود دارد چون مقامات آمریکا تلویحاً نشان داده‌اند که اگر آمریکایی‌ها کماکان در زندان باشند بعید است دولت با توافق هسته‌ای موافقت کند.

اما با توجه به ادامه بن‌بست (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/letting-iran-go-nuclear>) مذاکرات هسته‌ای طرفین ممکن است دیر یا زود دنبال توافقی مستقل بر سر زندانیان باشند. رئیس‌جمهور ابراهیم رئیسی در مصاحبه (<https://www.cbsnews.com/news/iran-president-ebrahim-raisi-60-minutes-2022-09-18/>) با ۶ دقیقه در ماه سپتامبر گفت مسئله زندانیان «می‌تواند جدا از مذاکرات هسته‌ای انجام شود ... می‌تواند بین دو کشور انجام شود» و این حاکی از تمایل به کار در خارج از چارچوب چندجانبه برجام است. وزارت خارجه آمریکا به نوبه خود در ۵ اکتبر (<https://www.state.gov/on-baquer-namazis-departure-from-iran/>) بدون اشاره به مذاکرات برجام گفت به «آزادی تمام شهروندان آمریکایی باقیمانده که به ناحق در ایران زندانی هستند» متعهد است.

هرگونه مبادله احتمالی زندانیان حتی اگر قطعی هم باشد ممکن است منوط به سرنوشت میلیاردها دلار ایران در کره جنوبی باشد. بین ۶,۵ تا ۹ میلیارد دلار از درآمد فروش انرژی ایران در بانک‌های کره جنوبی مسدود شده است (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-south-korea-humanitarian-trade-requires-us-assurances>) و تهران این وجوه را با سرنوشت زندانیان خارجی پیوند زده است. سؤال به‌خاطر نگرانی‌های دیرینه از تحریم‌های آمریکا در دوران ترامپ سال‌ها از اعطای دسترسی ایران به این پول خودداری کرده است. در دوره دولت ترامپ مقامات کره جنوبی تلاش کردند با همکاری واشنگتن یک کانال پرداخت عمدتاً مبتنی بر وون-پول کره-ایجاد کنند. شبیه قرار-و-مداری جداگانه با سوئیس. ولی هرگز به اجرا درنیامد. ایران که در آزادسازی دارایی‌های خود هیچ پیشرفتی حاصل نکرد به شدت از سؤال انتقاد کرده و سال گذشته یک نفتکش با پرچم کره

جنوبی را توقیف کرد و واردات لوازم خانگی کراهی را ممنوع کرده است.

اگر بعد از آزادسازی گروگان‌ها تهران موفق شود به هر کدام از وجوه مسدودشده خود دسترسی پیدا کند اولین بار نخواهد بود که واشنگتن از قرار معلوم آزادسازی وجوه ایران را به آزادی زندانیان منوط کرده است. در معامله سال ۱۹۸۱ که گروگان‌های سفارت آمریکا آزاد شدند دو دولت توافق کردند که یک دیوان دآوری دعاوی ایران و آمریکا در لاهه تشکیل شود تا درباره آزادسازی وجوهی که شاه برای تجهیزات نظامی سفارشی به غرب پرداخت کرده بود و بعد از انقلاب تحویل داده نشد دآوری کند اساساً یعنی تلاش برای برگرداندن پول خود ایران.

در سال ۱۹۹۱ بعد از ایفای نقش کلیدی ایران در تسهیل آزادسازی گروگان‌های آمریکایی از لبنان دولت بوش قبول کرد برای تسویه بخشی از این مطالبات مربوط به زمان شاه ۲۷۸ میلیون دلار بپردازد. هر چند واشنگتن هرگونه ارتباط بین دو اقدام را تکذیب کرد. پزیدنت بوش به وزیر خارجه عمان گفت که پرداخت این مطالبات مسئله‌ای «عشخصاً مربوط به گروگان‌ها» (<https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-08-28--bin%20Alawi.pdf>) بود. (مسقط از قدیم نقش واسطه کلیدی با ایران را بازی کرده است و عمان اولین توقفگاه باقر نمازی در مسیر به امارات در این هفته بود).

در سال ۲۰۱۶ همزمان با اجرایی شدن برجام ایران چهار زندانی را آزاد کرد در حالی که آمریکا هفت زندانی ایرانی را آزاد یا اتهامات‌شان را منتفی کرد. همزمان به عنوان بخشی از یک توافق برای بازپرداخت بزرگتری از بدهی مربوط به فروش تسلیحات در زمان شاه واشنگتن ۳۰۰ میلیون دلار پول نقد به ایران فرستاد ([https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/obama-team-](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/obama-team-makes-defensible-actions-iran-look-suspicious) [makes-defensible-actions-iran-look-suspicious](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/obama-team-makes-defensible-actions-iran-look-suspicious)) دولت اوباما انکار کرد که این پول نقد به عنوان باج پرداخت شده است.

در یک مورد جدیدتر امسال بریتانیا بر سر ۳۵۰ میلیون دلار فروش تانک در پیش از انقلاب که بیشترشان تحویل داده نشد با ایران به توافق رسید. همزمان تهران دو تبعه بریتانیایی-ایرانی را آزاد کرد. مراد طاهباز هم از زندان آزاد شد هر چند اجازه ترک کشور به او داده نشد. حتی رسوایی ایران-کنترا در دهه ۱۹۸۰ از الگوی تمایل آمریکا به معامله با تهران بر سر زندانیان پیروی می‌کند. در بخشی از آن ماجرای پیچیده واشنگتن از ایران خواست تا آمریکایی‌های در اسارت حزب‌الله را آزاد کند. در عوض طی آنچه پزیدنت رونالد ریگان بعداً آن را «مبادله سلاح با گروگان‌ها» خواند آمریکا به جمهوری اسلامی سلاح داد.

پیامدها

هر چند ممکن است تصمیم آزادسازی نمازی از سوی ایران ژست حسن نیت به منظور مبادله زندانیان با واشنگتن باشد تا کنون هیچ مدرکی دال بر اینکه چنین معامله‌ای صورت گرفته است وجود ندارد. در ۳ اکتبر در گزارشی از «نور نیوز» رسانه وابسته به شورای عالی امنیت ملی ایران گفته شد که آزادی باقر نمازی به توافق فرضی برای مبادله چهار زندانی از هر طرف «ارتباطی ندارد». گمانه‌زنی‌های جاری درباره چنین توافقی این سوال را مطرح می‌کند که با توجه به خروج نمازی از کشور زندانی چهارم ایران چه کسی خواهد بود. بنا به گفته وزارت اطلاعات ایران نه خارجی (همگی از اروپا) در جریان ناآرامی اخیر بازداشت شده‌اند و اعتراضات می‌تواند بهانه‌ای برای دستگیری‌های بیشتر باشد.

موضوع هر چه باشد سیاست‌گذاران آمریکا باید احتیاط کنند و شرایط نمازی را لزوماً به عنوان علامتی از تعهد ایران به توافق هسته‌ای قلمداد نکنند. در این مرحله این تصمیم را می‌توان به دو شکل تفسیر کرد. از یک سو تبادل زندانی از پیش هم بخشی کلیدی از اجرای مجدد برجام دانسته می‌شد پس تهران با پیش‌دستی در آزادی نمازی شاید می‌خواسته این پیام را برساند که به این زودی به اجرای کامل برجام تن نخواهد داد. از سوی دیگر ایران شاید باور دارد که «ژست بشردوستانه» بهترین راه برای بازکردن گره مذاکرات یا دست‌کم کاهش احتمال شکست کامل آن است.

هنری رم هموند ارشد انستیتو واشنگتن است. وی قبلاً نایب رئیس بخش تحقیقات و مدیر گلوبال ماکرو ایران و اسرائیل در گروه اوراسیا بوده است.

When There's Good News About the Middle East, We Should Take Note

اکتبر ۲۰۲۲ ۱۷

Dennis Ross

(/policy-analysis/when-theres-good-news-about-middle-east-we-should-take-note)

BRIEF ANALYSIS

As Anti-Regime Protests Swell Across Iran, Ethnic Minorities Demand Freedom and Equality

اکتبر ۲۰۲۲ ۱۴

Rahim Hamid ,

Ruth Riegler

(/policy-analysis/anti-regime-protests-swell-across-iran-ethnic-minorities-demand-freedom-and)

ARTICLES & TESTIMONY

Bismarck on the Bosphorus

اکتبر ۲۰۲۲ ۱۴

Soner Cagaptay

(/policy-analysis/bismarck-bosporus)

TOPICS

(fa/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعه

(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

(fa/policy-analysis/syast-amryka/) سیاست آمریکا

REGIONS & COUNTRIES

(fa/policy-analysis/ayran/) ایران